

На обговорення

Проблема наступності між дошкільною та початковою ланками з погляду учасників освітнього процесу

Наталія ГАВРИШ,

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти Інституту проблем виховання НАПН України,

Наталія КУРИЛО,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності Луганського національного університету імені Тараса Шевченка

Кожна дитина, напевно, мріє швидше стати дорослою, вправною, впливовою, успішною. Більшість тріліток, повторюючи за дорослими бачення своїх найближчих перспектив, вимовляє, як молитву: «Скоро піду до школи», хоч і не досить усвідомлює, що ті слова означають. Батьки також починають думати про школу і підготовку до неї майже від початку життя малюка. З огляду на це, й перебори з репетиторами і гуртками трапляються, спостерігається націленість на дошкільний заклад як «школу для маленьких», де передусім мають навчити читати–писати–рахувати.

Водночас, що ближче до школи, то більшим смыслом для дітей наповнюється це слово, і менше, на жаль, сьогодні стає тих, хто очікує на цю знаменну подію з радістю. Більшість – із тривогою, а хтось не прагне для себе такого майбутнього взагалі.

Можливо, ми самі в тому винні. Чому? Тому, що в більшості людей початкова школа асоціюється переважно з навчанням, отже, лише спрямованістю на урок. До речі, часто так і буває: три–чотири години центрованої на вчителів уваги, жорсткий ліміт дитячої ініціативи й активності, необхідність утиску власних бажань. Але іншого дитинства, що надає додатково початкова школа за роки перебування в ній, дитинства, насиченого радістю, живими моментами переживання і проживання захоплюючих видів діяльності, ніхто нікому не подарує. Можливо тому так швидко для маленьких школяриків минає період, коли хочеться йти до школи.

Причому ми самі говоримо своїй дитині: «Тебе там навчать...». Зверніть увагу, не «ти сам», а «тебе».

Мимовільно формується настанова «нехай мене хтось...», тобто, пасивного спостерігача.

Зазвичай відповідальність за результат хвилює лише вчителя: «Необхідно засвоїти програму! Відповідність стандартам – понад усе». Маленький школяр не бачить своєї кінцевої цілі, тому він учитель не соратник. І більшість батьків також. Учитель – сам по собі, а школяра «тягнуть на мотузці» від одного завдання до наступного. А ми, впроваджуючи, принаймні, декларуючи особистісно орієнтований підхід в освіті, наполягаємо на тому, що сьогодні дитина має свідомо сприймати все, що відбувається з нею, в її житті, свідомо й відповідально ставитися до прийняття цілей – саме це забезпечує її особистісне включення, активність. Однак, розмова тепер про інше.

Отже, дитина на першому перехресті доріг. Старший дошкільник на порозі ШКОЛИ. Перехід із садочка до школи може бути дуже болісним, навіть негативно позначитися на фізичному та психічному здоров'ї дитини, а може відбутися майже непомітно, якщо вона соціально адаптована, пристосована до вимог освітнього закладу. У такому разі навчання у школі може навіть бути задоволенням і лише тоді сприяти особистісному розвитку, розкриттю її природного потенціалу.

До невеличкого за обсягом дослідження проблеми гармонізації переходу від дошкільної до початкової ланки освіти ми залучили представників усіх груп учасників цього процесу: батьків, дітей, вихователів, учителів початкових класів, викладачів ВНЗ. Коло питань, що запропонували обговорити

учасникам інтерв'ювання, стосувалося таких аспектів – садочок–школа: як зробити, щоб перехід дитини та її батьків від першого освітнього осередку до наступних був послідовно-поступальним, без «контрольно-пропускних пунктів на кордоні»? Чи можливо це? Як налагодити партнерські стосунки між вихователями й учителями початкових класів, які роблять одну справу і майже одними й тими самими засобами? Як забезпечити відповідність між очікуваннями та реаліями всіх учасників освітнього процесу? Давайте дослухаємося до думок наших співрозмовників.

На думку **Христини Барни, кандидата педагогічних наук, викладача Мукачівського ВНЗ, вихователя з двадцятирічним стажем**, складність проблеми полягає у тому, що представники двох суміжних ланок – дошкільної та початкової освіти – не можуть поки що знайти спільної мови (за рідким виключенням), нагороджуючи один одного докорами, нарікають на нерозуміння цінностей, притаманних кожній із ланок.

На «КПП» шкільного порога стоїть вступне тестування, діагностика (офіційні листи із заборонами не допомагають, співбесіди все одно проводяться), чого так бояться батьки і до чого вони прагнуть підготувати своїх дітей різними зусиллями (Центри раннього розвитку, гувернерство, репетиторство, секційно-гурткова робота тощо). Очікування вступної діагностики позначається на вимогах батьків до дошкільного закладу, що створює нервову ситуацію переведення життя старшої групи на рейки одноколійки з надписом «Підготовка до школи» і гаслом: «Спочатку підготуємося, потім заживемо». Націлене навчання п'яти-шестирічок шкільних умінь в індивідуальному порядку хоч і дає кращий результат, проте у більшості відбиває охоту до занять, адже вмотивованість є тільки в батьків, дитина часто лише має це робити, щоб бути «гарним хлопчиком/дівчинкою». А діти, які не дограли, не добігали, не добавилися, продовжують прагнути цього понад усе й у своєму шкільному житті.

Аріна Д., 5 років 10 місяців, майбутня першокласниця.

Наталія Гавриш (далі – Н.Г.): Хочеш іти до школи?

А.: Так, дійсно.

Н.Г.: Як ти думаєш, чого школа має навчити учнів?

А.: Вона має навчити дітей плавати. Я, наприклад, зовсім не вмю це робити. А ще... про космос там, як зробити різні наклейки... Тобто, те, про що я не знаю.

Н.Г.: Що повинен уміти майбутній школяр?

А.: Розв'язувати приклади, писати, читати. Але я все це вже вмю.

Н.Г.: А що ж ти будеш робити, коли вчителька буде навчати дітей всього цього?

А.: Я просто пропускати ці уроки.

Н.Г.: Якою, на твою думку, має бути вчителька?

А.: Доброю. Не сердитися, коли у тебе щось не виходить, а допомагати. Ще вона має бути красивою,

щоб її всі учні любили. І вона має бути високою й стрункою, щоб бачити, як всі працюють.

Н.Г.: А яким би хотіла бачити свій клас?

А.: Красивим, щоб парти були не обідрані. Іграшок не повинно бути, тому що замість іграшок – уроки. Це дуже важливо.

Н.Г.: Щось непокоїть тебе в думках про школу?

А.: Ні. Все буде добре, я впевнена.

Розмова з Оленою Ліннік, кандидатом педагогічних наук, доцентом, учителем початкових класів з десятирічним стажем, мамою майбутнього першокласника.

Н.Г.: Як мати майбутнього першокласника, чого Ви чекаєте від школи? Що, по-Вашому, школа має дати сучасній дитині?

О.Л.: Як мама я хочу, щоб школа була комфортною для сина, щоб він відвідував її із задоволенням, щоб на нього чекали там цікаві захоплюючі справи. Щоб учителька була небайдужою до своєї роботи. Я не ставлю високий рівень знань на перше місце. Найбільше мене лякає, що сучасна школа стала школою вимогливості й контролю. Там не залишилося місця для справжнього життя. Тільки ЗУНи, і це не дивлячись на всі реформи. А от для мого чоловіка, тата Дані (це син О.Л.) важливо, щоб школа була корисною, тобто в ній мають навчати того, що дитині важливо буде в житті, наприклад, туризму, мистецтва, основ різних професій. І щоб було багато спорту.

Н.Г.: Ви – вчитель із досвідом, тож у Вас, напевне, склалося уявлення про те, на яких першачків чекає школа, що має дошкільний заклад забезпечити своїм випускникам, аби полегшити момент переходу на наступну сходинку в освіті.

О.Л.: Як учитель у минулому, ловлю себе на думці, що не хотіла б працювати в сьогоднішній школі. Хочу інших програм, підручників, іншої школи, що не насичена формалізмом. А учні мають бути різні – слухняні і шибеники, творчі і логіки, спортивні й ліричні. Головне, щоб не згас вогник допитливості й інтересу до нових відкриттів. Складність, на мою думку, у стосунках дошкільця і школи в тому, що дошкільний заклад намагається відстояти своєрідність і самоцінність цього періоду життя дитинства, тож своєрідність завдань освіти у першій ланці, пов'язана не так із формуванням сукупності знань, як із закладанням основ особистісного розвитку дитини, формуванням її первинного соціального досвіду, освоєнням суто дитячих видів діяльності. А школа, вчителі переважно, хочуть вже на перше вересня «готового» школярика, тобто учня з уже сформованою навчальною діяльністю.

Учителя також можна зрозуміти: над ним висить дамоклів меч стандартів, програми, які будь що мають бути виконані. От і нехтуються особистісні інтереси дітей, і взагалі вчителю вже не до формування особистості учня, він зосереджується на формуванні навичок. Отже, дошкільний заклад справедливо нарікає на те, що школа ігнорує майже все, над чим «працювали» на першій стадії освіти: розвиток базових особистісних якостей, досвід партнерської

взаємодії, соціальний досвід дитини, художньо-естетичний розвиток.

А сама школа страждає від дуже великої розбіжності між рівнями готовності до шкільного навчання учнів класу, тобто від невіривняних стартових позицій, що значно ускладнює організацію роботи на уроці. І я навіть не знаю, чи можна їх (школу і садок) примирити.

Ольга Безсонова, завідувач ДНЗ, мама молодшого школяра.

– У кожного з учасників освітнього процесу в кожній ланці мають бути свої завдання: вихователь має опікуватися формуванням передусім базових особистісних якостей дітей, розвитком психічних процесів, що, до речі, і становить основну сутність роботи педагога. І слава Богу, більшість дошкільних закладів поступово виліковується від хвороби «бути такими, як школа». Батькам необхідно забезпечити формування самостійності у своєї дитини, розвиток її різноманітної умілості, збагачення соціального й життєвого досвіду.

Щодо читання і письма. Програмні документи дошкільного закладу не вимагають спеціального формування цих навичок, проте для полегшення перехідного періоду, на мою думку, як практика і мами молодшої школярки, дитина вже до школи має оволодіти читанням як інструментом набуття нової інформації, знань; зрозуміти, як це важливо і прагнути цього навчитися. Адже з-під палки це робити не можна. Водночас ініціювати це мають батьки, адже навчання читання – процес індивідуальний, у кожній дитини він може відбутися успішно лише у свій час, а не тоді, коли навчають разом усіх. На жаль, далеко не всі батьки хочуть брати в цій справі особистої участі. Більшість із них мріє, аби навчив хтось. У дошкільному закладі ми можемо підтримати і розвинути ці вміння, включаючи їх у різні види діяльності.

Кожна дитина індивідуальна. Тож і йдуть діти до школи з різними думками та бажаннями. Хтось із них за останній рік у дитячому садку зробив впевнений крок до нового життя: навчився читати, рахувати, підготував руку до письма. У когось цей важливий прорив не відбувся, тим самим викликаючи занепокоєння батьків, бо на їхню думку, перший крок до школи – це переможний крок, сходинка до успіху. Отже, враховуючи істотні індивідуальні відмінності між дітьми, в учителя завжди будуть проблеми з тим, що в класі є діти з різним рівнем підготовленості. Тож треба бути готовим навчати таких різних дітей однаково ефективно. А це можливо лише тоді, коли дитині цікаво те, чим вона займається. Інша проблема, на мою думку, виявляється в тому, що реальні показники готовності до шкільного навчання кардинально відрізняються від батьківських уявлень. Батьки вважають основними показниками готовності до школи вміння читати та рахувати, вони, так би мовити, відпрацьовують у диті саме ці вміння, відвідуючи різні модні клуби раннього розвитку, займаючи вільний час дитини спілкуванням з

учителем-репетитором. Але насправді у перші дні, тижні перебування дитини у школі важливі зовсім інші речі: чи може дитина самостійно одягнутися, застібнути куртку та штани, не загубити свої речі у великій школі, самостійно відвідати вбиральню та їдальню. Саме ці прості навички дуже важливі у перші дні самостійного дорослого життя. У дитячому садку ці моменти відстежував вихователь і завжди надавав допомогу, у школі доводиться розраховувати на власні сили. Крім того, для дітей, які не відвідували дитячий садок, додається проблема комунікації як з дорослими, так і з однолітками.

Олена Міхеєва, викладач кафедри дошкільної освіти, бабуся школярки.

– Розмірковуючи про труднощі шкільного навчання, співчуваючи іноді незavidному стану душі й розуму школяра, відомий американський психолог Маргарет Доналдсон пише: «Якими б значними не були досягнені нами, педагогами та психологами, успіхи, рівень людських страждань та даремних зусиль все ще дуже високий...». Про що ці слова? Як педагог я розумію їх як утвердження відповідальності всіх людей, причетних до супроводу дитинства, за зменшення когнітивного та душевного неблагополуччя на всіх етапах становлення особистості маленьких громадян. Але як бабуся 12-річної онучки, яка переживала і пережила разом з нею будні та свята дошкільного віку, перемоги й поразки перших шкільних років, сподіваюсь на щоденну святковість шкільного дитинства, яку забезпечать знаючі, мудрі й добрі педагоги.

Наступність, готовність, адаптація – ці наукові терміни визначають досить зрозумілі життєві реалії, що обговорюються вже багато років теоретиками і практиками освіти і хвилюють усіх небайдужих дорослих. Здавалося б, усе просто: дитячий садок забезпечує готовність переходу до нового життєвого статусу – статусу школяра. Школа створює умови для адаптації першокласників, а разом вони (дитячий садок і школа) реалізують принцип наступності, тобто роблять все для того, щоб досягнення дошкільного дитинства гармонійно накладалися на вимоги шкільної освіти. На жаль, за цими міркуваннями не видно живої дитини, яка після того, як пролунає Перший дзвоник, разом зі своїми майбутніми однокласниками, слідом за майбутньою Першою вчителькою, хвилюючись і радіючи, піднімається на шкільний поріг. А ми, батьки і дідуся, витираючи сльози, подумки прощаємося з безтурботністю дошкільного дитинства і готуємося до неминучих труднощів. Багатьом видається, що головні проблеми чекають наших дітей (а отже і нас) у зв'язку з оволодінням премудростями математики, читання та письма. Тому від системи дошкільної освіти ми очікуємо, більше того, вимагаємо, читаючого, пишучого та рахуючого випускника дошкільного закладу.

Але останнім часом із прикрістю спостерігаємо, як прогресує зниження інтересу дітей до навчальної діяльності. На жаль, з тривогою маємо констатувати, що надзвичайно високий природний рівень пізнавальної активності, властивий маленькій дитині,

катастрофічно знижується до початку шкільного навчання і ще більше – в перші шкільні роки. Причини цього явища очевидні.

Мотивація навчання дитини, яка йде до школи, й особливості організації пізнавальної діяльності в навчальному закладі зазвичай не відповідають потребам пізнавальної діяльності, природі дитини. Психологи (Д.Ельконін, В.Котирло, В.Кудрявцев, В.Мухіна) вже давно встановили, а батьки переконуються в цьому постійно, що більш природним, радісним і ефективним для розвитку дитини є світ казки та гри. Це спостереження підказує найоптимальнішу форму навчання і дошкільника, і молодшого школяра. До того ж йдеться не про елементарне використання ігрових прийомів, а про насичення життя дитини грою – рольовою, режисерською, експресивно-творчою, психогімнастичною, психологічною. Заради гри, щоб зануритися в її дивовижний світ, діти погоджуються на будь-які умови дорослих, навіть на виконання навчальних завдань. Ще один психологічний постулат, якщо йдеться про підтримку бажання навчатися і пізнавати. Відомо, що провідною духовною потребою особистості, яка розвивається, є потреба у визнанні, любові, а її адекватне задоволення – ефективний мотиватор розвитку. Саме тому майже всі діти, на запитання, яким має бути вчитель, не замислюючись відповідають – добрим. Ось чому найсокровенніше запитання, висловлене, а іноді і невисловлене дитиною світу дорослих: «Ви мене любите?». Саме це допомагає зрозуміти суперечності між педагогічною оцінкою та відміткою, яка надзвичайна роль схвалення (нехай іноді і не зовсім заслуженого) та емоційно-позитивного реагування значущого дорослого на всі, навіть на зовсім незначні досягнення дитини.

Складно вирішити, чи реально закласти в основу організації підготовки дитини до школи, організації спільної взаємодії педагога і дитини у садочку і школі названі закономірності. Проте у вигляді модернізації освіти відбувається симпліфікація дитячого розвитку, тобто він надмірно спрощується та збіднюється – це щаслива людина, щаслива не лише в далекому майбутньому, а тут і тепер. Перефразуючи відомий вираз, можна стверджувати, що щаслива дитина та, яка вранці з радістю йде до садочка або школи, а ввечері – з радістю повертається додому.

Наталія Бушуєва, кандидат педагогічних наук, доцент ВНЗ, мама майбутнього першокласника.

– Мене як маму майбутнього першокласника дуже непокоїть загальна ситуація, яка склалася навколо вступу дитини до школи і її подальшого навчання в початковій школі. Поясню. Ті умови і вимоги, які ставляться перед майбутніми школярами та початковою школою, не узгоджуються із закономірностями фізичного і психічного розвитку дитини. До цього часу, щоб про це не писалося в нормативних документах і звітах школи, так і не вдалося забезпечити поступовий перехід від садочка до школи.

Відверто кажучи, я особливо не хвилювалася, поки ми не почали відвідувати підготовчі заняття

до школи. В мене не було жодних сумнівів щодо готовності моєї дитини до школи. Дитина відвідувала дошкільний заклад і, головне, розуміє необхідність навчання і його значення для майбутнього життя.

Ажіотаж, який панує навколо вступу до школи, штучно створили вчителі разом з батьками.

На жаль, більшість шкіл, усупереч рекомендаціям профільного міністерства, проводять вступні бесіди та тестування, пояснюючи це необхідністю визначення реального рівня готовності дитини до школи. Так, в одній із шкіл, з етичних міркувань не будемо її називати, 20 хвилин триває бесіда із психологом і ще 40 хвилин відводиться на виконання майбутніми першокласниками письмового завдання!!! Така ситуація змушує батьків віддавати дитину на спеціальну підготовку до школи. Для більшості педагогів, які здійснюють приватну підготовку і навіть самих шкіл, це своєрідний бізнес, де прибуток отримують всі, крім дитини.

Підготовка до школи буває різною. Проте коли вона зводиться до штучного заучування матеріалу і натаскування, більше нагадує дресуру, ніж підготовку чи навчання. Ведмедя теж можна навчити їздити на велосипеді, але він ніколи не зможе їздити за правилами дорожнього руху. І чи наскільки потрібно це самому ведмедю? Можливо, не зовсім коректне порівняння, але воно яскраво відображає дійсність. Якщо дитину ще до школи навчили писати, читати, рахувати, робити звуко-буквений аналіз слова... Постає логічне запитання: що дитина буде робити в першому класі? Ніхто не подумав про саму дитину. І ще один важливий момент: така підготовка відбиває у дитини бажання йти до школи.

Що робити? Відповідь проста: не йти всупереч природі та фізіології. Щодо підготовки, вона, справді, потрібна, але має охоплювати передусім формування загальної готовності дитини до школи: мотиваційної, розумової, психологічної, і бути від початку спрямованою на повноцінний загальний розвиток дитини.

Ганнуса Д., 5 років 9 місяців, майбутня першокласниця.

Н.Г.: У школу збираєшся?

Г.: Ні, я в школу не хочу. Не хочу поки що про це думати.

Н.Г.: Як ти вважаєш, чого треба навчитися в дитячому садочку, щоб стати вправним школярем?

Г.: Малювати, ліпити, гратися дружно з подружками.

Н.Г.: Ти вважаєш себе підготовленою до школи?

Г.: Не знаю навіть. Читати я не вмю, рахувати лише до тринадцяти, писати тільки своє ім'я, мами і тата.

Н.Г.: Якою ти уявляєш свою вчительку?

Г.: Доброю, щоб гарні оцінки ставила. Щоб гарно розмовляла, щоб знати, як завдання виконати в зошиті.

Н.Г.: А яким має бути твій клас, щоб ти там хотіла навчатися?

Г.: Не знаю поки що. Головне, щоб з подружками гарними.

Андрій К., 6 років, майбутній першокласник.

Н.Г.: Ти мрієш піти до школи?

А.: Ні, але йти треба.

Н.Г.: Як ти вважаєш, чого повинні навчитися діти в дитячому садку, щоб бути гарними учнями?

А.: Розв'язувати приклади, писати в зошитах завдання, читати.

Н.Г. А щось інше, наприклад, вміти дружно гратися з дітьми – важливо для школи?

А.: Не зовсім. У школі треба мовчати і слухати вчительку, а розмовляти не можна. А після вже і до дому йти.

Н.Г.: Ти вважаєш себе підготовленим до школи?

А.: Так, я ж ходжу в «Бебі-клуб», ми там вивчили структуру задачі, читаємо за букварем.

Н.Г.: Якою, по-твоєму має бути вчителька?

А.: Доброю і красивою, щоб на неї приємно було дивитися цілий день.

Н.Г.: А клас, яким ти його собі уявляєш?

А.: Не знаю, ніяким поки що не уявляю.

Н.Г.: Щось непокоїть тебе в думках про школу?

А.: Я хвилююсь, раптом я дівчаткам не сподобаюсь. І про уроки думаю: щось не зумію написати, а мене будуть сварити.

Ірина Улюкаєва, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Бердянського державного педагогічного університету, історик педагогіки.

– Якщо можна, згадаю історію питання. Проблема підготовки та готовності дитини до школи «стара як світ» і з'явилася у ті давні часи, коли школа ще тільки відвойовувала собі «місце під сонцем». Проблема наступності між дитячим садком і школою теж «не нова». Вона визначилася одночасно із появою перших дитячих садків. До речі, однією з причин створення виховних закладів для дітей дошкільного віку саме й була необхідність поліпшити підготовку дітей до школи. Зауважу, «однією», але не головною й тим паче не єдиною. І хоча піонери цієї справи, започатковуючи перші дитячі садки, «школу мали на увазі», конфлікту все ж уникнути не вдалося. Цей конфлікт виявився довготривалим і розтягнувся на всю історію суспільного дошкільного виховання. Цікаво, що за майже півтора століття існування дитячих садків так багато «видатних умів» цією проблемою переймалися і наукових досліджень було проведено, книжок і статей написано, а враження, що «віз й нині там».

Згадаю реформатора школи Я.А. Коменського та його працю «Материнська школа» (1633р.(!)). Материнську школу він розглядав як підготовку до наступної школи – початкової, але не звужував до її потреб. Обидві мали розвивати в дитині те, що закладено природою, сприяти розкриттю її «божественної сутності», причому робити це відповідно до принципів послідовності та наступності. У книжці він виклав програму виховання дитини дошкільного віку, зробив слушні зауваження щодо підготовки

її до шкільного навчання. Вражає, але майже чотири століття тому чеський педагог порушував ті самі проблеми, які ми сьогодні обговорюємо й запропонував ті самі «рецепти», щодо їх розв'язання, які пропонує сучасна наука.

Пам'ятаєте ім'я однієї з перших «дошкільниць» – А.С. Симонович. Свій дитячий садок вона відкрила на початку 60-х років XIX ст. Виховні заклади для дошкільнят лише почали з'являтися, а вже в 1866 р. вона пише статтю «Зв'язок дитячого садка зі школою». Якщо представити цю статтю у рамках нашої полеміки, то читачі можуть вирішити, що її авторка є нашою сучасницею. А.С. Симонович розкриває сутність дитячого садка і школи, а також різницю між ними. На її думку, вона зумовлена особливостями розвитку дітей дошкільного віку й «віку початкової школи». Дослідниця доводить, що ігнорування цих особливостей може призвести до дуже хибних наслідків, і попереджує про неприпустимість перетворення дитячого садка на школу. А.С. Симонович переконливо показала, як дитячий садок своїми суто «дитсадковськими» засобами, що відповідають природі дитини-дошкільника, готує її до школи. На завершення вона констатує: «без дитячого садка не може бути успішним шкільне навчання».

Здавалося б, усе давно доведено, а яка ситуація сьогодні? Вона далеко не ідеальна. Намагання гармонізувати відносини між ДНЗ і школою призводять до непорозумінь. Дошкільна ланка всіма силами намагається пристосуватися до вимог школи, «догодити» їй. Але це не вдається. Невдоволеність та критика школи вже стали «недоброю традицією». Причому справа не у «школі взагалі», а в окремих учителях, які так намагаються чи то виправдати свої прорахунки, чи то полегшити собі життя. Іноді навіть спостерігається такий «учительський снобізм» у ставленні до педагогів дошкільної освіти.

У мене склалося враження, що представники дошкільної освіти в дискусії ДНЗ і школи постійно перебувають на позиції «відповідаючої сторони». Ми ніби виправдовуємося перед школою. Виправдовуємося за небажання позбавити дитину дитинства, руйнувати її здоров'я... По суті, виправдовуємося за свої переконання. Переконання, які нам заповідали найкращі представники гуманістичної педагогіки. Виправдовуємося, але не зрікаємося. Цього не можна зрікатися.

Галина Патій, директор навчально-виховного комплексу №1 м. Рівне.

– Справді, в кожного з учасників навчально-виховного процесу є свої завдання. Однак вони мають бути узгодженими, послідовними. Прикро, що батьки забувають про те, що вони теж є учасниками навчально-виховного процесу і мають бути не пасивними спостерігачами, а активними учасниками. Водночас доводиться стикатися з проблемою, коли батьки завищують вимоги до вчителів, вихователів, забуваючи, що саме вони (батьки) є найпершими вчителями і вихователями. Перекладаючи свої батьківські обов'язки на нянюк, репетиторів, позбавляють

дітей простої батьківської любові та уваги, якої так потребують діти. Зазвичай діти, які здобули суспільну дошкільну освіту, охоче йдуть до школи («Хочу багато чого знати», «Хочу так, як брат, читати англійськими буквами», «Щоб бути розумним, дізнатись багато нового»). Проблеми постають перед дітьми, які відчують надмірну опіку. Мама, а частіше бабуся, намагаються в усьому замінити дитину: одягнути, роздягнути, зав'язати шнурівки, прибрати, скласти речі, висловити претензії до працівників садочка, школи, дітей, які чомусь ображають саме їх дитину. У таких дітей формується розуміння, що всі навколо їм чимось зобов'язані. В них відсутні навички самостійності. Прийшовши в школу, такі діти потребують сторонньої допомоги, не встигають зібратися на прогулянку, не можуть підготувати все необхідне до уроку тощо. Починає виникати незадоволення, адже вони хочуть бути нарівні з іншими дітьми.

Вважаємо, що в усіх дошкільних закладах проводиться необхідна підготовка до навчання дітей у школі. Однак не всі прислухаються до порад психологів, вихователів. Зазвичай більшість батьків хочуть віддати своє чадо в спеціалізований заклад, в якому вивчають поглиблено окремі предмети, записати в усі можливі гуртки, забуваючи про можливість і бажання своїх дітей. І коли можливості і бажання не збігаються, постають проблеми.

Запевняємо: якщо ставитися до дітей, один до одного з любов'ю, розумінням, вбачати в учителів друга, який хоче добра для дитини, мати власну сформовану відповідальність і свідомість, можна вирішити будь-яку проблему.

Отже, як бачимо, проблему наступності кожен з наших співрозмовників розуміє по-своєму, проте єдиною в кожному разі залишається думка, що навчання, незалежно від освітньої ланки, має приносити людині користь, не руйнувати її сутність, а добудовувати, привертати, заохочувати до процесу пізнання, а не навпаки, й у будь-якому разі, важливим є не лише кінцевий результат, а й сам процес навчання. І нарешті, як важливо навчитись чути один одного.

Анотації

Наталія ГАВРИШ, Наталія КУРИЛО

Проблема наступності між дошкільною та початковою ланками з погляду учасників освітнього процесу

У статті розглядається питання наступності між дошкільною та початковою ланками освіти. Наводяться міркування різних учасників освітнього процесу.

Ключові слова: дошкільна і початкова ланки, наступність, освітній процес.

Наталья ГАВРИШ, Наталья КУРИЛО

Проблема преемственности между дошкольным и начальным звеньями с точки зрения участников образовательного процесса

В статье рассматривается вопрос преемственности между дошкольным и начальным звеньями образования. Приводятся соображения различных участников образовательного процесса.

Ключевые слова: дошкольное и начальное звена, преемственность, образовательный процесс.

Nataliya GAVRISH, Nataliya KURYLO

The problem of continuity between preschool and primary levels in terms of participants of the educational process

The article discusses the continuity between preschool and primary levels of education. We give consideration of various participants in the educational process.

Keywords: preschool and primary level, continuity, educational process.

Закінчення. Початок див. с. 24–25

Луганської обласної державної адміністрації, Інститут екології, економіки і права, Національний центр «Мала академія наук України».

«У нинішніх умовах дітям важливо показати, що світова спільнота небайдужа до їхнього горя і може їх підтримати у будь-який час. Для розвитку молоді особистості надзвичайно важливим є ознайомлення з культурою, традиціями та звичаями не лише своєї Батьківщини, а й інших країн світу. Литва – країна з цікавою історією та традиціями – стане справжнім відкриттям для наших юних співвітчизників. А підтримка братнього народу у такий скрутний для України час зміцнить моральний дух наших дітей», – переконаний Президент МАН України Станіслав Довгий.

Країною-учасницею, що невдовзі долучиться до волонтерської роботи, спрямованої на допомогу учасникам АТО і їхнім сім'ям, стане Болгарія. Саме туди в серпні 2015 р. відправиться на відпочинок родина з дітьми, батько яких виконує свій громадянський обов'язок в АТО. Організатори від української сторони – Комітет з питань науки і освіти Верховної Ради України, НПУ імені М.П. Драгоманова, Інститут екології, економіки і права; від болгарської сторони – Посольство Республіки Болгарія в Україні, Національний центр дітей Болгарії (директор – Тетяна Досева).

Величезна робота вже зроблена, маємо надію, що кількість людей, кому допоможе співпраця позашкільників України зі своїми іноземними колегами з Європи та усього світу, буде зростати. Адже все починається з дітей, саме вони потребують найбільшої допомоги, оскільки за ними наше майбутнє! Дякуємо безмежно всім за співпрацю та маємо надію, що вона продовжиться й надалі та принесе ще більше здійснень дитячих мрій!

*Тетяна КАМЕНЬКОВА,
прес-служба кафедри позашкільної освіти
НПУ імені М.П. Драгоманова*